

Н. Р. ВЕСЕЛОВСЬКА, О. І. МАЛАКОВ, С. А. БУРЛАКА
Вінницький національний аграрний університет

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ СИЛОВОГО ВПЛИВУ НА РОБОЧІ ОРГАНИ І ПРИВОДИ ЗЕРНОЗБИРАЛЬНИХ КОМБАЙНІВ

Метою досліджень є вивчення динаміки навантажень на робочі органи і виконавчі механізми зернозбиральних комбайнів, використовуючи різні методики. У процесі досліджень силових впливів на робочі органи і приводи зернозбиральних комбайнів були розроблені схеми установки перетворювачів механічних величин (силових впливів) в електричні. Поряд з цим за вказаними методами було проведено вибір застосовуваної апаратури, представлена оцінка похибок вимірювань і обґрунтування плану виконання випробувань, що забезпечують достовірність результатів. Досліджувалися зернозбиральні комбайни з гідравлічним приводом. Експериментальні дослідження силового впливу на робочі органи і приводи зернозбиральних комбайнів проводилися на полях відповідно до методик, які включали порядок проведення досліджень, вибір застосовуваної апаратури, оцінку похибок вимірювань, обґрунтування плану проведення випробувань, що забезпечують достовірність результатів, агрооцінку фону і технологічного процесу. В результаті експериментальних досліджень отримані такі параметри, як крутний момент, що діє на обертові робочі органи (молотильний барабан, мотовила і ротори зернозбиральних комбайнів, ротори, подрібнювачі кормозбиральних комбайнів, трав'яних косарок, зернові і колосові шнеки). Вимірювалися крутний момент на ведучих колесах зернозбиральних, кормозбиральних комбайнів і тракторів сільськогосподарського призначення. На підставі отриманих результатів зроблено висновок про те, що динаміка навантажень на робочі органи і виконавчі механізми зернозбиральних комбайнів в більшості випадків має нелінійний характер, а силові і енергетичні параметри зернозбиральних комбайнів в робочих режимах руху з невеликими швидкостями помітно нижчі, ніж в транспортних режимах з більш високими швидкостями, цю обставину необхідно враховувати під час проектування гідромеханічних трансмісій зернозбиральних комбайнів.

Ключові слова: гідравлічний привід, кінематичні параметри, статистичні характеристики, проектування гідромеханічних трансмісій, процеси навантаження робочих органів.

N. R. VESELOVSKA, O. I. MALAKOV, S. A. BURLAKA
Vinnytsia National Agrarian University

EXPERIMENTAL STUDIES OF THE POWER IMPACT ON WORKING BODIES AND DRIVES OF COMBINE HARVESTERS

The aim of research was to study the loading dynamics on the working bodies and actuator mechanisms of combine harvesters. In the process of research of force impacts on the working bodies and drives of combine harvesters installation schemes of transducers of mechanical quantities (force impacts) into electrical ones have been designed. Along with this, by above procedures the choice of acquired equipment has been performed, error estimation evaluation and justification of performance test plan ensuring the accuracy of results, as well as background agri-estimation and technological process have been done. Harvester combines with hydraulic drive were investigated. Experimental studies of force influence on the working bodies and actuators of grain harvesters were carried out on fields in accordance with the methods. These techniques included the procedure for conducting research, the choice of equipment used, the measurement errors, the substantiation of the test plan that ensure the reliability of the results, as well as the agro-assessment of the background and the technological process. As a result of experimental studies such parameters as torque acting on the rotating working bodies (threshing drum, reel and rotors of combine harvesters, rotors and shredders of forage harvesters, grass mowers, grain and tailing screws) have been obtained. Torques on the drive wheels of grain, forage harvesters and tractors for agricultural purposes have been measured. On the basis of the obtained results a conclusion is made that the loading dynamics on the working bodies and actuators of combine harvesters in the majority of cases have a non-linear character, and the power and energy parameters of combine harvesters in the operating modes of motion at low speed is much lower than in the transport modes with a higher speed, and this fact must be considered when designing hydromechanical transmissions of combine harvesters.

Keywords: hydraulic drive, kinematic parameters, statistical characteristics, the design of hydromechanical transmission, the process of loading of the working bodies.

Вступ

Одним з напрямків підвищення енергонасиченості складних сільськогосподарських машин є заміна механічних передач для приводу робочих органів гідравлічними. Створення конкурентоспроможних на світовому ринку сільськогосподарських машин є актуальним завданням, тому рішення цього завдання в першу чергу пов'язано з питаннями підвищення надійності. Стає неможливим експлуатувати зернозбиральні комбайни, у яких 50% робочого часу доводиться на простої, пов'язані з недостатнім технічним рівнем і низькою надійністю. Слід зазначити низьку надійність елементів приводів, так як при експлуатації сучасних сільськогосподарських машин 30% відмов припадає на цю групу механізмів [1].

Однак гальмом повної гідрофікації сільськогосподарських машин є відставання вітчизняної промисловості в області виробництва гідронасосів і гідромоторів необхідної потужності і недостатній ресурс їх експлуатації. Але не менш важливою причиною відсутності таких машин є те, що практично немає досліджень складних просторових гідропроводів і, отже, методик їх розрахунку та проектування [1, 2].

В останні роки для приводу ходової частини в зарубіжних і вітчизняних самохідних сільськогосподарських машинах, а також при агрегуванні енергонасиченого трактора з машинами і

знаряддями, що мають активні робочі органи, все більше застосовується гідрооб'ємний привід. Серед зарубіжних фірм, широко застосовують трансмісії з гідрооб'ємним приводом, слід зазначити такі, як International Harvester, Allis Chaimers, John Deere, Claas, Deutz Fahz, Massey-Ferguson [2].

Як відомо, гідрооб'ємний привід має ряд істотних переваг перед кліноременевим варіатором: велику здатність компонування, можливість передачі великої потужності, широкий діапазон безступінчастого регулювання швидкості комбайна (реверсування), довговічність і надійність, що важливо під час проектування і створення мобільних сільгоспмашин.

Мета і задачі роботи

Об'єкт досліджень – зернозбиральні комбайни з гідравлічним приводом. Експериментальні дослідження силового впливу на робочі органи і приводи зернозбиральних комбайнів проводилися на полях відповідно до методик. Ці методики включали порядок проведення досліджень, вибір застосовуваної апаратури, оцінку похибок вимірювань, обґрунтування плану проведення випробувань, що забезпечують достовірність результатів, а також агрооцінку фону і технологічного процесу.

Аналіз останніх досліджень

Дослідженнями С. А. Алфьорова, Ю. В. Гринькова, Л. М. Грошева, В. В. Радіна, І. В. Ігнатенко, А. А. Тумакова, С. А. Юніченко, В. Б. Альчина, В. І. Майстренко, Н. П. Погорелова, В. К. Аснача встановлено, що надійність елементів конструкцій сільськогосподарських машин тісно пов'язана з динамічними явищами, супутніми функціонуванню машини. Досвід експлуатації авіаційної, верстатної і сільськогосподарської техніки показує, що значний відсоток відмов у роботі обумовлений руйнуванням з'єднань трубопроводів. Отже, з'єднання трубопроводів – найбільш слабка ланка в гідравлічних системах машин. Тому дослідження умов роботи сільгоспмашин і тракторів є однією з важливих і актуальних завдань сучасного машинобудування і дає можливість моделювати процеси, що відбуваються в гідросистемах на стадії проектування, а також створювати надійні конструкції з'єднання трубопроводів [3–5].

У зв'язку з цим метою досліджень було вивчення динаміки навантажень на робочі органи і виконавчі механізми зернозбиральних комбайнів.

Виклад основного матеріалу

Розробку оптимального плану експериментальних досліджень покажемо на прикладі дослідження крутного моменту, що виникає на молотильному барабані зернозбирального комбайна. З урахуванням ефектів

впливу різних параметрів на середнє значення крутного моменту було прийнято рівняння регресії:

$$M_B = a_0 + a_1q + a_2\lambda + a_3w + a_4q\lambda + a_5qw + a_6w\lambda, \tag{1}$$

де – крутний момент барабана, *кНм · м* ;

a_{0,1,2...5,6} – коефіцієнт функції доступу;

q – подача хлібної маси, *кг/с*;

w – середня вологість хлібної маси, *%*;

λ – зазор між бичами і підбарабанням на вході молотильного агрегату, *м*

Повний факторний експеримент типу 2³ повинен містити мінімальну кількість дослідів *N_{нф}*=8. Характеристика дослідів за таким факторним експериментом для різних можливих технологічних режимів представлена в таблиці 1.

Таблиця 1

Характеристика чинників в технологічних режимах роботи комбайна ACROS 550

Рівень фактору	Кодове значення	Фактор		
		<i>q</i> , кг/с	<i>λ · 10²</i> , м	<i>w</i> , %
Базовий	0	3,5	8	26
Верхній	+	6,0	16	28
Нижній	-	1,0	24	30
Інтервал варіювання		2,5	8	2

Таблиця 2

Характеристика чинників для транспортних режимів комбайна ACROS 550

Рівень фактору	Кодове значення	Фактор		
		Макроуклін поля <i>α</i> , градуси	Швидкість <i>V</i> , м/с	Заповнення бункера, %
Базовий	0	4	1,8	75
Верхній	+	8	3,0	100
Нижній	-	0	0,6	50
Інтервал варіювання		4	1,2	25

Аналогічно був побудований план факторного експерименту з метою встановлення рівняння

регресії для крутного моменту на ведучому колесі зернозбирального комбайна ACROS 550 для транспортних режимів. Характеристика факторів для транспортних режимів комбайна ACROS 550 представлена в таблиці 2.

За результатами дослідів з молотильним барабаном спочатку була досліджена модель першого порядку виду:

$$M_B = a_0 + a_1q + a_2\lambda + a_3w = 258 + 95,28q + 58,25\lambda + 14,25w. \quad (2)$$

Як бачимо, найбільший вплив робить фактор q (подача хлібної маси). Оцінка значущості коефіцієнтів регресії показала, що всі коефіцієнти статично значущі. Оцінка адекватності моделі (2) за критерієм Фішера показала, що:

$$F_{\text{табл}} = 36007 \leq F_{\text{розр}} = 3,5.$$

Отже, модель (2) неадекватно описує експериментальний матеріал, пошук адекватної функції за допомогою стандартних програм привів до моделі (1):

$$M_B = -241,2 + 137,2q + 129,2\lambda + 2,2\omega + 120,8q\lambda + 0,1q\omega + \omega\lambda. \quad (3)$$

Використання нелінійної моделі (3), отриманої на основі факторного експерименту, значно підвищує точність апроксимації. Коефіцієнт множинної кореляції тут становить $R=0,99$.

Якість функціонування зернозбиральних комбайнів регламентується відповідними агротехнічними вимогами. Реалізація цих вимог в умовах повної гідрофікації зернозбиральних комбайнів, природно, здійснюється їх гідравлічними приводами [6, 7].

Експериментальні дослідження проводилися з метою вирішення таких основних завдань:

- отримати матеріал по навантаженнях на робочі органи і виконавчі механізми зернозбиральних комбайнів;
- систематизувати отриманий в ході експериментів матеріал і сформувати базу даних по навантаженнях в гідросистемах зернозбиральних комбайнів.

В ході експериментів реєструвалися такі основні параметри: крутний момент, що діє на обертові робочі органи (молотильний барабан, мотовило, зерновоз і колосковий шнек) та крутний момент на ведучих колесах комбайна. Для вимірювання цих параметрів в ході досліджень використовувалися тензовали, тензошківки, тензомуфти, а при вимірі сил, що діють на об'єкти зворотно-поступальної дії (ріжучі апарати, штоки гідроциліндрів), тензометричні вставки, а саме тензоманометри або тензометри. Для оперативного отримання навантажувальних характеристик застосовувалися тензометричні підсилювачі і магнітоелектричні осцилографи, комп'ютерна техніка, тензостанції, а кутові і лінійні швидкості оцінювалися за допомогою тахогенераторів, індуктивних датчиків імпульсів.

Експериментальні дослідження навантаження різних сільськогосподарських машин показали, що більшість процесів навантаження їх робочих органів і механізмів є нестационарними випадковими. У зв'язку з цим під час обробки експериментального матеріалу виявилось доцільним на окремих відрізках кількості зібраного врожаю центрувати ці процеси і окремо розглядати постійну складову, а змінну відносити до стационарних випадкових процесів [8, 9].

При цьому залежність середніх значень навантажень і кінематичних параметрів від режимів та умов експлуатації зернозбиральних комбайнів визначалася за допомогою методів планування експериментів. Статистичні характеристики випадкового навантаження отримані за допомогою методів обробки експериментального матеріалу з позицій теорії стационарних випадкових процесів.

На рис. 1 і 2 представлені типові графіки і осцилограми перехідних процесів крутних моментів і зусиль, що виникають у виконавчих механізмах зернозбиральних комбайнів ACROS 550.

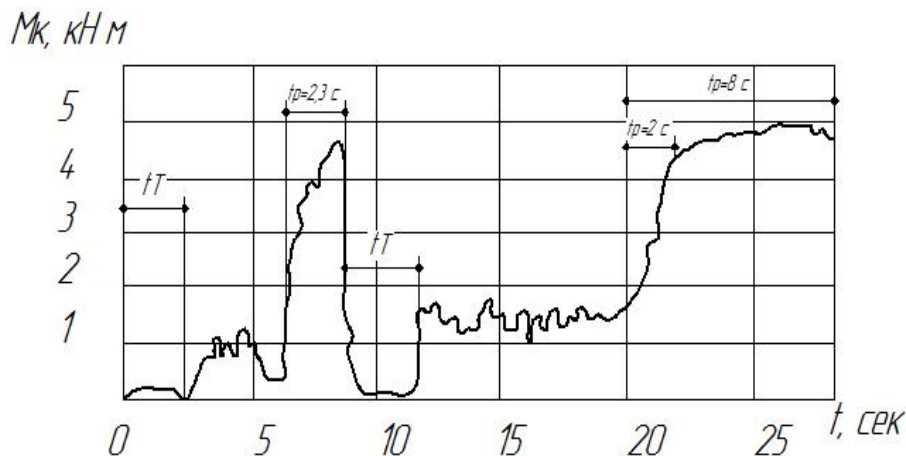

Рис. 1. Графік перехідних процесів в механізмі приводу під час руху по пересіченій місцевості

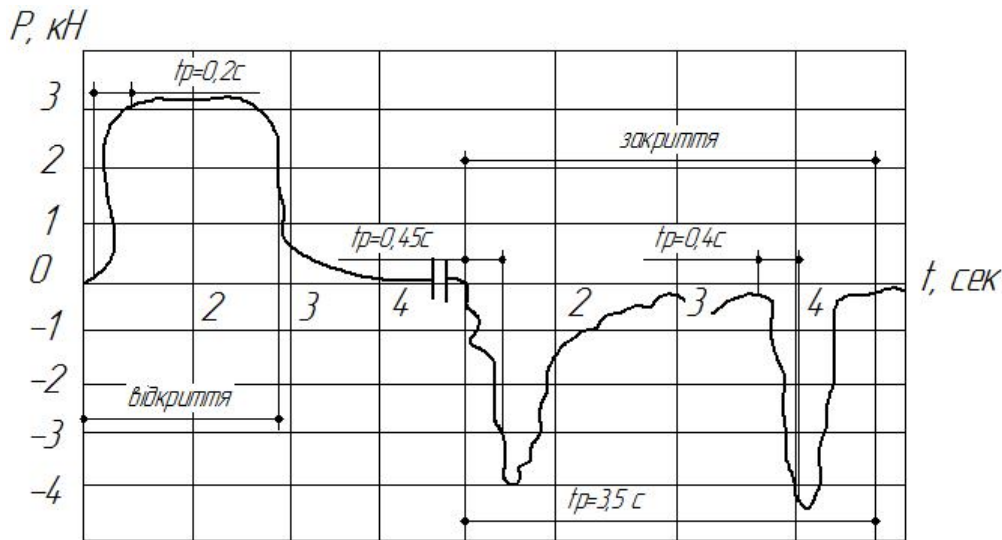

Рис. 2. Зміна зусилля на штоку гідроциліндра копачника

З осцилограм процесу пуску були визначені також коефіцієнти динамічності навантаження (K_d) як відношення максимального моменту (M_{max}) або сили (P_{max}) у виконавчому механізмі до середнього значення цих параметрів (M_c і P_c) в період сталого руху при виконанні технологічного процесу:

$$K_d = \frac{M_{max}}{M_c} \text{ або } K_d = \frac{P_{max}}{P_c}.$$

У зв'язку з тим, що M_c і P_c залежать від параметрів технологічних процесів, що виконувалися машиною (швидкості пересування, глибини обробітку ґрунту, зазорів в молотильному барабані тощо), в таблиці 3 представлені значення K_d з урахуванням властивостей параметрів.

Таблиця 3

Параметри динамічних навантажень

Назва механізму	Коефіцієнт динамічного навантаження K_d	Швидкість зростання пускового навантаження V_n , кН*м/с
Момент на ходовому колесі зернозбирального комбайна	2,25-3,50	2,5-3,5
Момент на ходовому колесі машинно-тракторних агрегатів	3,5-4,5	2,5-3,0
Момент на молотильному барабані зернозбирального комбайна (класична схема)	3,5-4,0	3,5-5,5
Момент на молотильному барабані зернозбирального комбайна (роторний варіант)	5,5-6,0	4,5-6,5
Момент на фрезі культиватора	1,5-2,0	6,5-8,5

Якщо позначити швидкість росту пускового навантаження V_n , то в загальному випадку можна записати:

$$V_n(t) = \frac{dM(t)}{dt} \text{ або } V_n(t) = \frac{dP(t)}{dt}. \tag{4}$$

Так як аналітичні вирази для $M(t)$ і $P(t)$ в ряді випадків отримати важко, диференціювання в формулах (4) розраховувалися чисельно, в кінцевих інтервалах:

$$V_{ni} = \frac{\Delta M_i}{\Delta t} \text{ або } V_{ni} = \frac{\Delta P_i}{\Delta t},$$

де ΔM_i , і ΔP_i – приріст силових факторів на i -й ділянці;

Δt – обраний інтервал, а саме інтервал квантування часу.

Інтервал Δt вибирався з таким розрахунком, щоб визначити не менше десяти значень V_{ni} , тому обчислення V_{ni} дозволило отримати максимальну величину зростання швидкості пускового навантаження V_{nmax} (таблиця 3).

Аналіз осцилограм перехідних процесів показав, що їх тривалість залежить від пружно-дисипативних характеристик гідромеханічних систем зернозбиральних комбайнів. При цьому тривалість

наростання навантаження становить від 2 до 13% загального часу процесу.

Параметри силових впливів в механізмах при сталих режимах їх функціонування розглянуті окремо в залежності від виду руху, що здійснюється їх виконавчими ланками: поступального, обертального, зворотно-поступального [10–13].

На рисунку 3 представлені як приклад графіки зміни крутного моменту M_k в приводі ріжучого апарату зернозбирального комбайна ACROS 550 залежно від подачі ножа h .

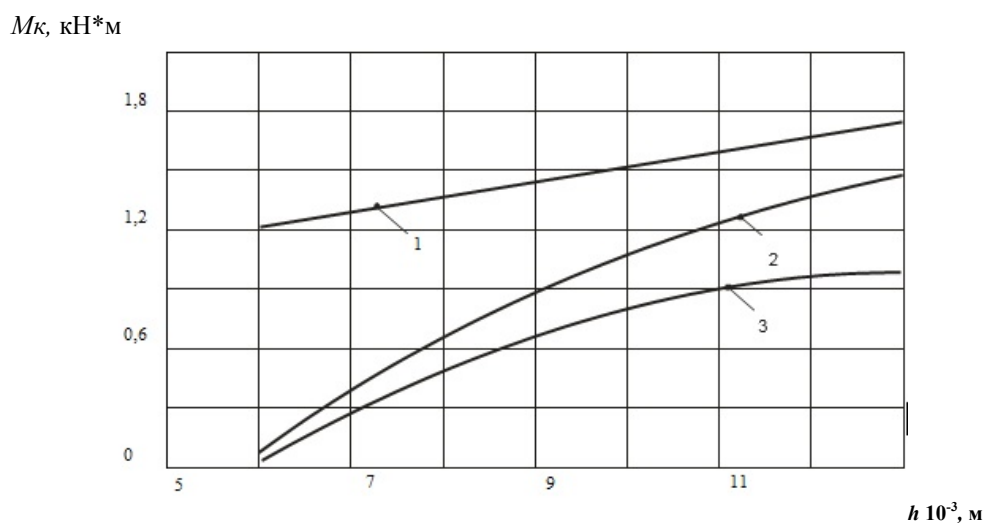

Рис. 3. Графіки зміни крутного моменту в приводі ріжучого апарату зернозбирального комбайна ACROS 550

Середні значення крутних моментів на ходових колесах зернозбирального комбайна ACROS 550 представлені в таблиці 4. В ній вказані середні значення на одному ходовому колесі, а також сумарна потужність, витрачена тільки на пересування комбайна.

Таблиця 4

Середні значення на ходових колесах зернозбирального комбайна ACROS 550

Маса при повному навантаженні, кг	Характеристика агрофону		Швидкість руху V , м/с	Момент на ходовому колесі M_k , кН*м	Потужність, що затрачається на пересування N , кВт
	Вид	Кут підйому, град.			
17800	Стерня	$\pm 0,3$	0,83-1,40	8,0-9,0	6,5-17,0
	Стерня	$\pm 6,5$	0,75-2,25	25,2-28,7	17,5-71,0
	Стерня	$\pm 8,0$	0,86-1,47	24,6-34,5	47,0-75,5
	Стерня	$\pm 0,3$	2,80-3,10	9,0-12,8	20,0-36,0

Експерименти проводилися при повному завантаженні бункера комбайна і русі по стерні з різним ухилом поля (враховувався мікрорельєф), а також по дорозі на різних швидкостях руху.

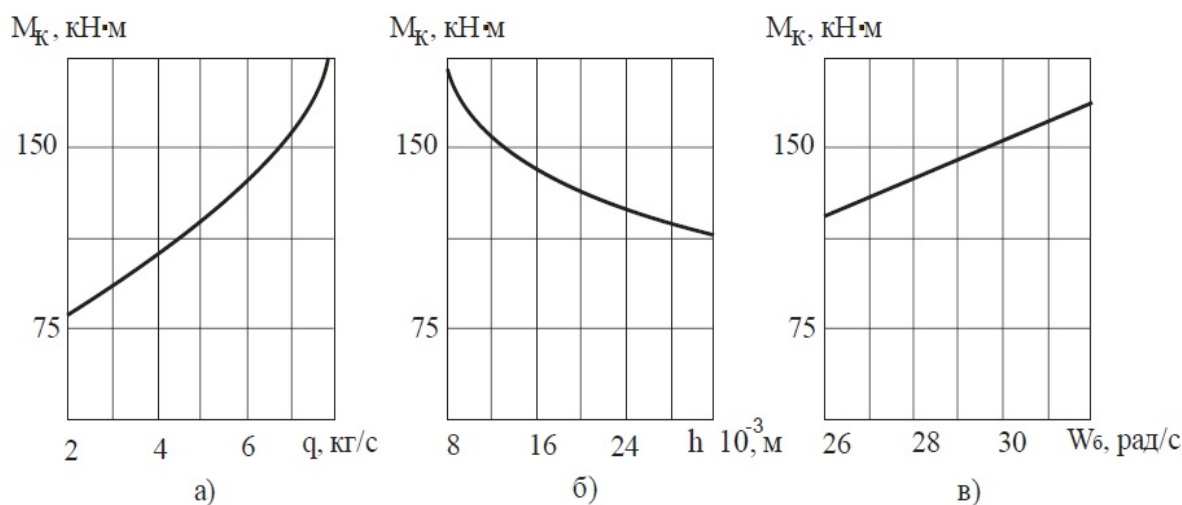

Рис. 4. Залежність крутного моменту M_k на молотильному барабані зернозбирального комбайна ACROS 550: а – від подачі хлібної маси q ; б – зазору між бичами і підбарабанням h ; в – окружної швидкості бичів W_b

Аналіз результатів, наведених у таблиці 4, показує, що силові і енергетичні параметри зернозбиральних комбайнів в робочих режимах руху з невеликими швидкостями помітно нижчі, ніж в транспортних режимах з більш високими швидкостями. Отримані дані доцільно враховувати при проектуванні гідромеханічних трансмісій зернозбиральних комбайнів.

Характер зміни крутного моменту на молотильному барабані зернозбирального комбайна ACROS 550 показано на рис. 4.

Залежність крутного моменту на мотовилі зернозбирального комбайна ACROS 550 від зміни ставлення швидкості мотовила V_m до швидкості руху комбайна V_k показана на рис. 5.

Рис. 5. Графік зміни крутного моменту на мотовилі зернозбирального комбайна ACROS 550 при зміні ставлення швидкості мотовила V_m до швидкості комбайна V_k

Висновки

1. Вплив різних технологічних параметрів на середні значення процесів навантаження об'ємного гідравлічного приводу зернозбиральних комбайнів носить в більшості випадків нелінійний характер.
2. Зі збільшенням ширини захвату жатки, подачі маси в молотильний апарат середні значення силових факторів зростають.
3. Середні значення крутного моменту і потужності на ходовому колесі в робочих режимах руху комбайна істотно нижчі, ніж в транспортних.
4. Зі збільшенням швидкості руху зернозбиральних комбайнів і висоти нерівностей рельєфу поля середні значення навантажень на штоках гідроциліндрів механізмів позиціонування зернозбиральних комбайнів збільшуються. При дворазовому збільшенні швидкості руху комбайна навантаження на штоках гідравлічних циліндрів збільшуються в 1,2-1,5 разу.
5. Спектр навантажень в механізмах приводу на хід зернозбиральних комбайнів істотно залежить від агрофону і відрізняється при переміщенні по стерні.
6. Отриманий в результаті експериментальних досліджень матеріал і систематизація динамічних навантажень в виконавчих механізмах зернозбиральних комбайнів може бути використаний при проектуванні, розрахунках і виборі форм робочих органів ґрунтообробних машин, а також розробці заходів і рекомендацій щодо підвищення надійності гідравлічних систем комбайнів.

Література

1. Основи проектування сільськогосподарських машин: підручник / [Ю. І. Ермольєв, А. Д. Чистяков, В. А. Андросов, А. А. Баранов, А. І. Вальтер] ; під ред. Ю. І. Ермольєва. – Тула: Гріфік, 2006. – 604 с.
2. Комбайни очами випробувача [Електронний ресурс] // The Ukrainian Farmer. – 2014. – № 6. – Режим доступу : http://www.agrotimes.net/journals/article/kombajni_ochami_viprobuvacha.
3. Білоусько Я.К. Техніко-технологічне забезпечення сільського господарства / Я.К. Білоусько // Економіка АПК. – 2009. – №12. – С. 29–33.
4. Геєць В.М. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України: Інноваційно-технологічний розвиток економіки / В.М. Геєць, В.П. Семиноженко, Б.С. Кваснюк. – К. : Фенікс, 2007. – 564 с.
5. Кононенко, М.П. Обґрунтування оптимізації нормативних витрат на виробництво сільськогосподарської продукції / М.П. Кононенко // Економіка АПК. – 2009. – № 6. – С. 32.
6. Аналіз технологій заготівлі сіна та сінажу / В. П. Комаха, С. А. Бурлака, І. М. Копчук, Р. О. Яцковська. // Сільське господарство та лісівництво. – 2018. – № 11. – С. 123–131.
7. Малаков, О. І. Зниження навантаження елементів конструкції моста керованих коліс самохідної косарки шляхом раціональної установки гідроциліндрів / О. І. Малаков, С. А. Бурлака, Р. О. Ярошук //

Вісник Хмельницького національного університету. – 2018. – № 4. – С. 56–62.

8. Комплексна програма розвитку сільського господарства Житомирської області у 2009–2010 роках та на період до 2015 року / М.М. Дейсан [та ін.]. – Житомир : Рута, 2009. – 304 с.

9. Лукінов І.І. Вибрані праці : у 2 кн. Кн. 2 / І.І. Лукінов. – К. : ННЦ ІАЕ, 2007. – 794 с.

10. Мазнев Г.Є. Методичний підхід щодо обґрунтування територіального розміщення ремонтно-обслуговуючих підприємств / Г.Є. Мазнев // Економіка АПК. – 2019. – № 11. – С. 102–108.

11. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Полісся і західного регіону України / редкол. : В.М. Зубець [та ін.]. – К. : Урожай, 2004. – 560 с.

12. Підлісецький Г.М. Економічні проблеми технічного забезпечення сільського господарства / Г.М. Підлісецький // Економіка України. – 2008. – №11. – С. 81–87.

13. Саблук П.Т. Агропромисловий комплекс в системі зовнішньоекономічної діяльності України / П.Т. Саблук, А.А. Фесина, В.І. Власов та ін. – К. : ННЦ ІАЕ, 2005. – 242 с.

References

1. Fundamentals of designing agricultural machines: textbook / Yu.I. Ermoliev, A.D. Chistyakov, V.A. Androsov, A.A. Baranov, A.I. Walter; ed. Yu. I. Yermoleva. – Tula: Griffik, 2006. – 604 p.

2. Combines with the eyes of the test [Electronic resource] // The Ukrainian Farmer. – 2014. – № 6. URL: http://www.agrotimes.net/journals/article/kombajni_ochami_viprobuvača.

3. Belousko Ya.K. Technical and technological support of agriculture / Ya.K. Belousky // Economy of agroindustrial complex. – 2009. – № 12. – P. 29–33.

4. Geets VM Strategic Challenges of the XII Century Society and Economy of Ukraine: Innovative Technological Development of the Economy / V.M. Heyets, V.P. Seminozhenko, B.S. Kvasnyuk. – K. : Phoenix, 2007. – 564 pp.

5. Kononenko M.P. Substantiation of optimization of standard costs for agricultural production / M.P. Kononenko // Economy of agroindustrial complex. – 2009. – No. 6. – P. 32.

6. Analysis of technologies of hay and hay harvesting / V.P. Komakh, S.A. Burlak, I.M. Kopchuk, R.O. Yatskovskaya // Agriculture and forestry. – 2018. – №11. – P. 123–131.

7. Malakov O. I. Reduction of the structural elements of the bridge of the controlled wheels of the self-propelled mower by the rational installation of the hydraulic cylinders / O. I. Malakov, S. A. Burlak, R. O. Yaroshchuk. // Bulletin of the Khmelniysky National University. – 2018. – № 4. – P. 56–62.

8. Complex program of development of agriculture in Zhytomyr region in 2009-2010 and for the period till 2015 / M.M. Deissan [and others]. – Zhytomyr : Ruta, 2009. – 304 с.

9. Lukinov I.I. Selected works: in 2 books. / I.I. Lukinov. – Kn. 2. – K. : NSC IAE, 2007. – 794 p.

10. Maznev G.Ye. Methodical Approach to Grounding the Territorial Position of Repair and Service Enterprises / G. Ye. Maznev // Economy of the agroindustrial complex. – 2019. – No. 11. – P. 102–108.

11. Scientific fundamentals of agro-industrial production in the area of Polissya and the western region of Ukraine / redkol: V.M. Zubets [and others]. – K.: Harvest, 2004. – 560 p.

12. Pidysetskii G.M. Economic problems of agricultural technical support / G.M. Pidysetskij // Economy of Ukraine. – 2008. – No. 11. – P. 81–87.

13. Sabluk P.T. Agroindustrial complex in the system of foreign economic activity of Ukraine / P.T. Sabluk, A.A. Fesina, V.I. Vlasov and others. – K. : NSC IAE, 2005. – 242 p.

Рецензія/Peer review : 11.2.2019 р.

Надрукована/Printed : 10.4.2019 р.

Рецензент: д. т. н., проф. Анісімов В. Ф.